

Könyvtárszak az Olümposzon

„Emlékeim, emlékeim, csak ti ne bánatánatok” – hallom idestova negyven év távlatából mindmáig *Kardos László* professzor úr reszelős-deklamáló hangján idézni *Tarasz Sevcsenkót*, a nagy ukrán költőt. Nem is csoda, hiszen megboldogult egyetemi könyvtáros oktatóim egy-egy jelesebb mondata is úgy motoszkál a fülemben, mintha tegnap hangzott volna el.

*

Ismeretes, hogy *Varjas Béla*, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója volt az egyetemi könyvtáros tanszék megalapítója és első vezetője. A korhoz képest „arbitrarius elegantiarum”-ként ruházódó professzor-főigazgató ritka kivételként őrizte meg a kényszerűen balosodó s a bugrisságot a baloldaliság ismérvének eltűré egyetemen az oktatók és a hallgatók közötti viszony termékeny vonásait: mindig felnőtteknek, jövőbeli kollégának kezelt bennünket, türelmes és udvarias volt hozzánk, s bármiféle – szakmai és nem szakmai – tárgy körben szívesen beszédbe elegyedett velünk. A hallgatóság iránta táplált rokonszenve abban az intézeti-esti színműben is megnyilvánult, amelyet a nevéssé vált író, *Szabó György* rögtönzött *Könyvtárszak az Olümposzon* címmel. E darabban *Varjas Béla* alakítója, *Kirchner András* – Variosz néven – zeuszi szerepkört töltött be.

De hadd térjek vissza a velünk való purparlázás nyomvonalára. Egyszer is a fiatalon elhunyt *Kiss István*, *Varjas* későbbi – nem is tudom hányadik – utóda a tanszék vezetésében, életkörülményeinek alakulásával hozakodott elő:

– Professzor úr, én elég jól megélek szakértésigis ösztöndíjamból és a demonstrátorokodásért járó pénzből. Havonta mindössze egy-egy százas hiányzik ahhoz, hogy igazán jól éljek.

Varjas Béla, mielőtt válaszolt volna, ez alkalommal is összehúzta a vállát, két könyökét törzséhez szorítva tárta szét karjait, fejét pedig apró ingatásokkal némileg hátravetette, s megszólalt:

– Pistukám, jegyezd meg jól, bármennyit fogsz is keresni, az a százas mindig hiányozni fog.

A mondás igazsága kikezdetetlen, legfeljebb „az az ezres”-t kell a százas helyett mondani.

*

Waldapfel Eszter a kéziratant adta elő. Feledhetetlen korpulenssége ellenére halálosan komoly arccal évfolyamról évfolyamra ki merete jelenteni, sőt jegyzetében is leírta:

– A kéziratáros nem lehet szűkkeblű!

Minden alkalommal elnyerte méltó jutalmát: a hallgatóság önfeledt vihogását, amelyet tulajdonképpen elvárt, mert kiváló humora volt.

(Mellékesen jegyzem meg, hogy számos cyranoi történetet ő terjesztett el saját magáról. Ilyeneket például:

– Jé, Eszterke, ez mind az enyém? – csapta össze a kezét nászéjszakájukon második férje, *Bandi bácsi*.

– Azt hittem, Eszterke, hogy te fordultál meg az ágyadban – reflektált ugyancsak *Bandi bácsi*, amikor afelől érdeklődött nála, hogy nem érezte-e az 1956-ban volt hajnali földrengés lökéseit.)

Kőhalmi Béla, korábbi tudományos érde-meiert, külön vizsgák nélkül az elsők között nyerte el a kandidátusi címet. Akkoriban vizsgázással is nagy dolog volt e cím, hát még anélkül. *Béla bácsi* ehhez mérten volt boldog.

Sírályszerű rebenései még sírályszerűbbekké váltak a hír egyetemre érkeztekor összesereglett hallgatóság és tansegéd-személyzet udvarló gyűrűjében.

A cserfes és számos „aranymondásáról” emlékezetes *Nagy Katalin*, rangja szerint tanársegéd, járt elől az egyébként meleg hangulatú ünneplésben:

– ... és Béla bácsi, most már mindig úgy fogja aláírni a nevét, hogy Közhalmi Béla kandidátus?

– Bizony, Katika. Úgy mégse írhatom alá, hogy Közhalmi Béla kan – rögtönzött a kisőreg.

Merészségébe belepirult. Mi pedig Nagy Katalin rovására vidultunk.

*

Noha *Barabási Rezső*vel soha nem kerültem beosztotti kapcsolatba, már 1952 óta vannak emlékeim róla: behemót test, mindig kissé félrebillentve néző holdvilág-arc. Ez utóbbi szokása nyilván magasra nőtsége miatt alakult ki: ekként kényelmesebben kommunikálhatott a normál-termetűekkel.

Barabási arcán majdnem szüntelen – milyen is, mondjuk: a gyermekded és a jovialis között ingadozó – mosolygás honolt, szelidnek látszó szemlélése a világ dolgainak-folyamatainak.

Küllemileg alig ismertem konstansabb jelenséget nála. Megnyilatkozási formái is feletébb konstansak voltak. Például az, hogy mindig csodálkozó kérdéssel fejezte ki a rosszallását. Ebben az volt a szívderítő, hogy magát időről időre más-más szerepkörbe ringatva cselekedett ekként.

*

Barabási mint szakigazgatási főtisztviselő. Idő és helyszín: 1952, az első országos könyvtáros konferencia előtt, a Népművelési Minisztériumban. Ide negyedéves hallgató koromban jutottam el az alapszervezeti DISZ-delegáció tagjaként. Az volt a feladatunk, hogy kivívjuk: négy helyett hat könyvtáros hallgató lehessen jelen a tanácskozásokon.

Azokban az években, talán érdemes lesz ezt is felidézni, a közhivatalokba való belépés így ment: tüzetes igazolás a portán + telefonon az illetékes osztálytól fogadási készség szerzése + a személyi adatokat és a belépési időt pontosan feltüntető engedély kitöltése és lepecsételése + bebocsátás. A kilépés pedig így: az engedély újabb lepecsételése az illetékes ügyosztályon

az elindulási idő pontos feltüntetésével + telefonjelzés a portának, hogy az ilyen és ilyen számú engedéllyel rendelkező elvtárs elindult a porta felé + az engedély leadása, amelyre még feljegyezték az épület tényleges elhagyásának idejét + kilépés a szabad levegőre.

Barabási, háttal egy hatalmas ablaknak, állva fogadott minket. Elrebegtem kérésünket, lévén én a szövivő. Pár pillanatnyi csend, aztán:

– Csak nem azt kívánják az egyetemista elvtársak, hogy elvegyék a helyet az ezredik, a két- és háromezredik népkönyvtárosunk elől? El voltunk intézve.

*

Barabási mint szocialista könyvtárügyi miszisionárius. Idő és helyszín: 1956 kora nyara, Debreceni Megyei Könyvtár, ahol akkoriban néhány egyetemi könyvtári kollégámmal próbáltam bepótolni a korábbi években (a Debreceni Megyei Könyvtárat 1949 decemberében I. V. Sztálin hetvenedik születésnapján avatták fel) elmulasztottakat, azaz könyvtári feldolgozásban részesíteni az időközben felduzzadt (más kérdés, milyen minőségű) állományt, hogy egyáltalán lehessen mit szolgáltatni.

Ülök a feldolgozóban, verem az öreg Remingtont, szóval címléirok. Egyszer csak eltűnik előlem a rézsútosan beömlő délutáni napfény, s felpillantva látom Barabásit a gépiróasztal előtt magasulni:

– Mit csinál, mit csinál?

– Címléirok – feleltem tisztelettelően.

– Nem gondolja-e, Futala elvtárs, hogy hasznosabb volna, ha kimenne az olvasók közé a szocialista kultúrát terjeszteni?

Vállat ugyan akkor már vontam, de visszaszájálni még nem mertem.

*

Barabási mint a korszerű technika apostola. Idő és helyszín: 1962, Múzeum utca, a régi KMK előtt. Ekkor már a Művelődésügyi Minisztériumban dolgoztam, s éppen valami szófecsérlő gyűjtőköri értekezlet végeztével fordultam ki az épület kapuján. Hogy nem ütköztem össze siettemben Barabásival, annak tudható be: idejében észrevettem látóhatárom elhomályosultát. Köszöntöttük egymást, s elmondtam neki, honnan jöttömben vagyok. Erre ő:

– Miért nem vették fel, Futala elvtárs?

Hirtelenjében nem értettem, mit kellett volna és mire felvenni. Barabási észrevette elbambulásomat, magyarázatot fűzött kérdéséhez:

– Hát magnetofonra.

– Azt a szalmacséplést? – mertem vele életben először ellenkezni. Hiába, öregedvén bátorodik az ember.

Futala Tibor

Ezt mind mi írtuk

Harmincöt éve: „Tevékeny üzemi, falusi, iskolai, tömegszervezeti könyvtáraink ezrei és ezrei árasztják a tudást, a műveltséget, szórakoztatják ifjúságunkat és a dolgozók minden rétegét. Amiről Petőfi, Móricz és legjobbaink álmodtak, napjainkban teljesedik: az emberek fejébe és szívébe árad a kultúra átalakító, boldogító árama. Amint egyre több helyen gyulad ki a villany, s ragyogó fénybe vonja a perifériák, a legeldugottabb falvak eladdig nyomasztó, sötét házait – ugyanúgy egyre több rádió, mozi, újság, kultúrotthon és könyvtár űzi el örökre a bilincsbeverő, bénító sötétséget, mely népünk millióit fogvatartotta évtizedeken, évszázadokon keresztül. Megvilágosodik, megszinesedik a dolgozó nép értelem- és eszmevilága: egyre könnyebb, egyre boldogabb az élet. Nincs boldogítóbb tudat, nincs nagyobb, mint a nép gazdasági és kulturális felemelésén munkálni. Ez a tudat tölti el a könyvtárosok százait és ezreit.”

„Műhelykönyvtár létesítéséhez több minden szükséges: megfelelő könyvtáros kijelölése, szekrény biztosítása, jó könyvanyag összeállítása stb. Lehetőleg üveges szekrényt használjunk műhelykönyvtárnak, amelybe 150–200 könyv is elfér. Ha egy többszakmányos üzembrésben minden műszaknak külön könyvtárosa van, akkor a szekrény többrészes és minden rész külön zárható legyen. Felvetődik a kérdés, hogy miként oldjuk meg a többszakmányos üzemek dolgozóinak könyvkölcsönzését. Több lehetőség is van: 1. Olyan könyvtárost választunk, aki állandóan ugyanabban a szakmában dolgozik, és mozgási lehetősége is van. Ha a kölcsönzési napokon korábban megy be és tovább marad ott, mindhárom műszakkal találkozik. Ez a legjobb módszer. 2. Minden műszakból választunk egy könyvtárost (ekkor szükséges a többrészes szekrény) és ez csak a saját műszakjában dolgozókat látja el könyvekkel. Ennek hátránya,

hogy a könyvanyagot nagyon szétaprózzuk. 3. Csak egy könyvtárost választunk, aki ugyan váltott műszakban dolgozik, de hajlandó esetenként korábban bejönni és tovább ottmaradni, hogy a többi dolgozónak, aki nem az ő szakmájában dolgozik, is tudjon kölcsönözni. Megoldható a kérdés úgy is, hogy egy elvtársat a másik műszakból megbíz azzal, hogy már előre beadott igények alapján a könyveket készítse elő, hogy így aztán ő eljuttathassa a dolgozóknak.”

„Néhány héttel ezelőtt a haladó francia lapok ismertették azokat a mindeddig titokban tartott rendőrségi és ügyészségi vallomásokat, amelyek 1902 őszén, Zola váratlan halála után, hangzottak el az író szerencsétlenségének igazi okairól. Ezekből a most napvilágra került vallomásokból kiderült, hogy Zola nem véletlen baleset áldozata lett. A kályhából kiáradó szén-gáz, amely a múlt század végének és századunk elejének egyik legharcosabb írójával végzett, annak volt a szomorú következménye, hogy ismeretlen merénylők eldugaszolták a kéményt. A sötétség hatalmai meggyilkolták Zolát, a világosság terjesztőjét. Ma már tudjuk, hogy Zola a reakció és a klerikalizmus elleni küzdelem frontján halt hősi halált.”

„Én sem helyeslem a gyenge tanulók kizárását a könyvtárból, de tapasztalataim azt bizonyítják, bizonyos korlátozások eredményt hozhatnak. Körülbelül két évvel ezelőtt a sajtóban és a rádióban foglalkoztak az ifjúság olvasásának kérdésével és az a vélemény alakult ki, hogy az olvasás ne menjen a tanulás rovására. Többször feltűnt nekem, hogy a tanulók minden könyvtári órán megjelennek és nem egy, hanem két-három könyvet kölcsönöznek ki. Megfigyelésemet azonnal megbeszéltem a pedagógusokkal. Kiderült, hogy ugyanakkor feltűnően leromlott a diákok tanulmányi előmenetele. Ezért elhatároztuk, hogy a gyengébb tanulóknak átmenetileg nem adunk ki a könyv-